NEMOKAMAS PRIEDAS PRIE „DRAUGIJOS“ 51 №

T. I. ATEITIS N 2.

Atmintis.

(Sulig profes. A. Michotte, W. James, Höffding ir k.).

Vargiai rastumėme kokį moksleivį, kurs nenorėtu greitai savo uždavinio išmokti, o išmokęs jo kuoilgiau neužmiršti. Bet, iš antros pusės, vargiai rastumėme daug tokių, kurie žinotu, kaip reikia tą savo norą įvykdinti.

Vieni, apdovanoti didžiais gabumais, savo uždavinius išmoksta greitai ir be vargo, but mokindamos be tam tikrų taisyklių, negali kaip reikiant sunaudoti savo spėkų.

Kiti, o jų yra kur kas daugiaus, teturi tik vidutinius gabumus. Tokiems prisieina kur kas daugiau pasidarbuoti, norint prieiti prie šiokių-tokių pozitiviškų rezultatų, kurie butu buvę kur-kas geresni, jei darbas butu buvęs atliktas metodiškai.

Pasitaiko neretai ir tokių, kurie kamuojas per kiauras dienas, stengdamies gerai išmokti savo dalyką, bet tų pastangų rezultatai buna kaikada labai menki. Atmintis tartum sustingusi—nei jokios žinelės be didžio vargo į ją „neįkalsi“. Labiausiai tokiam vargšui ir reiktu mokintis sulig tam tikrų mokslo atrastų dėsnių. Deja, ypač tokie minėtųjų dėsnių ir nežino.

Norėdami įgyti bent reikalingiausias žinias apie tai, kaip reikia mokintis, kad greičiau išmokti ir ilgiau neužmiršti, pabandykime bent kiek arčiau susipažinti su atminčia, jos privalumais ir iš jų perkratinėjimo plaukiančiomis praktiškomis sekmėmis.

Jei mes pasirašysime sau 10 skiemenų[1]) ar žodžių be prasmės, ir norėdami išmokti, skaitysime juos mažiau ar

[1]) Kad galima butu ištobulinti pačią atmintį, ant kiek ji priguli nuo nervų fyziologijos—svarbesnieji psychologai abejoja, ar net ir tiesiog užgina.

daugiau kartų, galų-gale pasidarys tarp jų užtektinai stiprus sąryšis, ir mes juos galėsime pasakyti iš atminties[1]). Šita atmintis yra m e c h a n i š k a.

Bet jei mes į vietą skiemenų paimsime kad ir kokias eiles, kur yra prasmė, ir jas išmoksime, jieškodami ir tėmydami logišką tarp jų dalių sąryšį,—toki atmintis vadinas l o g i š k a.

Mechaniškoji atmintis.

Skirtumas tarp asmenų iš atžvilgio į mechaniškąją atmintį yra labai didelis. Kad išmokti:

8 skiemenis vinam paprastai reikia pakartoti 5, o kitam net 19 kartų;
12 skiemenų — — — — 10, — — 48 —
16 — — — — — 18, — — 102 —

Bet par ilgą mankštymos atmintį galima taip ištobulinti[2]), kad minėtiejl asmens gali prieiti prie šių pasekmių: kad išmokti atmintinai:

8 skiemens vienam, į vietą 5 kartų, bereiks pakartoti tikt 2, o kitam į vietą 19 tikt 9 kart.
12 skiemenų vienam bereiks pakartoti — 4, o kitam 16 —
16 — — — — — 8, — 27 —

Greitumas išmokti priguli tarp ko kito nuo:

1) Domos (attention), kuri, apskritai ėmus, yra čia butinai reikalinga. Sąryšis tarp psychiškų elementų (vaizdų) taps tuo stipresnis, kuo su didesnė doma mokinsimės. Tečiaus doma gali netik mezgiamus ar užmegstus sąryšius sustiprinti, bet kartais juos ir i š a r d y t i. Tai atsitinka tankiai su mokiniais, kurie pasimokinę kokį pusvalandį vieną dalyką, meta jį į šalį, imas tuoj už kito ir visiškai atkreipia į jį savo domą. Taip darydami jie nustoja savo darbo vaisių jei ne visų, tai bent didesniosios jų dalies. Mat jauni ir silpni sąryšiai, kuriuos jie, besimokindami, tarp savo uždavinio dalių buvo užmezgę, nesuskubo nusistovėti ir sudrutėti, o įkandin sukoncentruodami savo domą į kitą dalyką šitie mokiniai minėtus sąryšius lyg ardyte išardė.

Tai aiškiai priparodo Müller'o tyrinėjimai. Šitas psychologas užduodavo studentui išmokti skiemenų eiles vieną po kitos,

---

Dėlto sekančiosios pasekmės priguli tarp ko kito labiausiai nuo pagerinto mokinimos budo.

[1]) Šitokie skaitymai yra daromi sulig tam tikrų įstatymų ir su pagalba tam tikrų aparatų.

[2]) Skiemens, vartojami psychologiškuose tyrinėjimuose yra surėdyti sulig tam tikrų įstatų. Kada bus kalba straipsnyje apie skiemens — vien šitokie reikia suprasti.

o jam išmokus, ne tuoj uždavinio teklausdavęs, bet vieną kartą duodavęs studentui dar liuoso laiko, o kitą kartą, skiemenis išmokus, tuoj atkreipdavęs visą jo atidę į kokį kitą dalyką. Paskiaus klausdamas išmoktųjų skiemenų, jis visados patirdavęs, kad studentas gerai atsimena tą skiemenų eilę, kurią išmokus jam buvo duota liuoso laiko, antrosios-gi skiemenų eilės, kurią išmokus, jo doma buvo atkreipta kitur, jis užmiršęs pusę ar net $^3/_4$ dalis.

Iš to aišku, jog besimokinant reikia nemainikauti bepradėm dalykų, bet paėmus vieną dalyką, kiek galint, reikia mokintis patol, pakol jį visai neišmoksi ir tik tada imtis kitą. Išmokus vieną dalyką neimk įkandin antro ir nepradėk tuoj jį mokintis, bet, pirmąjį pabaigęs, pasilsėk kokį bertainį, kad domą įkandin atkreipdamas į kitą mokslo šaką, neišardytumei naujai užmegstųjų sąryšių.

2) *Nuo pakartojimo.* Norint kokį dalyką išmokti, reikia jos pakartoti mažiau ar daugiau kartų. Šitą išmokimo sąlygą žmonija žinojo jau nuo pat žilos senovės, tik tas jos žinojimas tebuvo gan paviršutiniškas; tuo tarpu kad nuo gilesnio tos sąlygos pažinimo ir priguli labai daug, kaip su mažesniu vargu didesnius rezultatus šioje srityje pasiekti. Pakalbėkime tat kiek ilgiau apie šitą svarbią sąlygą.

Jei mes norėtumėme išmokti atmintinai ištisą skiemenų eilę, beabejo mums prisieitu ją pakartoti keletą, kelioliką, o gal ir kelias dešimts kartų.

Čia galima paklausti, ar kiekvienas pakartojimas turi tokias pat pasekmes? Tan klausiman eksperimentalinė psychologija mums atsako, kad n e. Pirmas kartas yra visusvarbiausis, gal but dėlto, kad mes su didesne doma juos skaitome. Pirmą kartą mes atsiminame keletą skiemenų. Pakartojant kelis kartus toliau mums nebepavyksta atsiminti nei vieno naujo skiemens. Tikt vėl vienu kartu atsiminame kelis naujus skiemenis, ir vėl užeina b e r g ž d ž i a s p e r i o d a s. Žodžiu sakant, mums besimokinant rezultatai tepasirodo ne nuolat, bet p e r i o d i š k a i. Iš to pasakymo nereikia sau išsisvajoti, buk tie pakartojimai, kurie tartum lieka be pasekmių, yra mums nenaudingi. Anaiptol, jie visi turi realiską vertę, stiprindami užmegstuosius sąryšius.

Mokindamos atmintinai skiemenų eilę ar ką kitą, mes atsiminame visugreičiau pradžią ir pabaigą, o pakol išmokstame vidurį, mums reikia padėti kur kas daugiau darbo ir laiko. Šitą apsireiškimą (fenomeną) psychologai aiškina tuo, kad iš pradžios ir ant galo musų doma yra labiau sukoncentruota.

Kiekvienas išmoktosios eilės skiemuo susiriša su visais kitais tos eilės skiemenimis, bet stiprumas šitų sąryšių yra toli

ne vienodas. Jei mes išmoktuosius skiemenis paženklinsime raidėmis *a*, *b*, *c*, *d*, *e*, *f*, *g*, *i*, *k*, *m*, *n*, *o* ir, iš jų išrinkę kad ir raidę *g*, imsime jas tyrinėti sulig eksperimentalinės psychologijos nurodymų ir metodų, betyrinėdami atrasime, kad *g* yra surištas su *i*, *k*, *m*, *n*, *o*, taipogi ir su *f*, *e*, *d*, *c*, *b*, *a*. Psychologai stigavoja, kad visustipriausis sąryšis esąs tarp *g* ir *i*, paskiaus tarp *g* ir *f*. Toliaus sulig stiprumo eina sąrišiai tarp *g* ir *k*, *m*, *n*, *o* ir ant galo tarp *g* ir *e*, *d*, *c*, *b*, *a*. Šitie ryšiai yra tuo stipresni, kuo tolesnes dalis jie vienija.

Ne vien patįs pakartojimai, bet ir jų budas turi didelę įtekmę į išmokimą.

Vieni norėdami išmokti kokį dalyką, pradeda skaityti, ir tuo pradėjimu skaito ir kartoja jį patol, pakol jo visai neišmoksta. Kiti-gi mokinas visai kitaip. Perskaitę kokį vieną kartą, jie deda kningą į šalį. Ant rytojaus jie skaito tą patį dalyką antrą kartą; trečią dieną vėl kokį vieną ar du kartu jį pakartoja. Taip daro jie patol, pakol savo uždavinį visai neišmoksta. Žodžiu sakant, jie mokinas ne vienu įtempimu, bet su pertraukimais. Dabar čia kilsta klausimas, ar šituodu mokinimos budu yra lygiai abu geru?

Psychologas Ebbinhaus, tyrinėdamas šitą klausimą, davė vienam studentui išmokti atmintinai 12 skiemenų[1]). Šis pakol savo uždavinį išmoko, turėjo juos pakartoti vienu įtempimu 68 kartus. Antrą dieną išmoktuosius skiemenis studentas jau gerokai primiršęs ir, kad išnaujo beatsiminti, jis turėjo minėtus skiemenis pakartoti 7 kartus. Taigi išviso jis turėjo juos pakartoti 75 kartus. Tokie buvo rezultatai mokinimos vienu pradėjimu. Kitą kartą tam pačiam studentui Ebbinhaus duoda kitus 12 skiemenų atmintinai išmokti. Pirmą dieną studentas bepakartojo savo uždavini tik 17 kartų; antrą dieną—12 kartų, o trečią tikt 8 kartus. Ne vienu įtempimu, bet dieną praleidžiant besimokindamas, jis išmoko savo uždavinį antra tiek greičiau: pakartojęs antrąją skiemenų eilę tik 29 kartus, jis mokėjo ją beveik taippat gerai, kaip ir pirmąją eilę, pakartojęs vienu pradėjimu 68 kartus. Iš čia aišku, kad 29 pakartojimai, padalinti į 2 atveju (kartu), beveik tiek pat reiškia, ką 68 pakartojimai be pertraukos.

---

[1]) Nevienam pasirodys labai keista, kad psychologai savo tyrinėjimuose vartoja ne žodžius, kurie yra visiems suprantami, bet tam tikrus tyčia nukaltus skiemenis. Tai daroma ne be reikalo. Žodžiai, kuriuos mes paprastai vartojame, yra susipynę vienas su kitu šimtais visokių sąryšių. Dėlto ir psychologas, tokiuos žodžius vartodamas, nebežinotu kam tokios ir kitokios pasekmės priguli, ar senesniesiems sąryšiams, ar naujiesiems vien dėl tyrinėjimo užmegstiems. Tuotarpu, kad vartojant skiemenis, tarp kurių nėra nejokių sąryšių, psychologas žino, kad visos pasekmės priguli pąskutiniam išmokimui.

Kitas eksperimentatorius, tyrinėdamas 60 mokinių, sakos priėjęs prie dar įdomesnių rezultatų. Jis davė jiems atmintinai iškokti 12 skiemenų. Pakartojimas buvo padalintas 5 dienoms. Ir šit kiek jiems bereikėjo mokintis. Pirmą dieną jie pakartoję 13 kartų, antrą dieną—4 kartus; trečią dieną—2,9; ketvirtą dieną—1,8; penktą dieną—0,7.

Psychologas Jost davė tulam X. 3 eiles, kiekviena po 12 skiemenų ir, įsakydamas jas atmintinai išmokti, jis liepė kiekvieną eilę pakartoti po 24 kartus. X., pildydamas šitą įsakymą, mokinos pirmąją eilę 12 dienų, kasdien atkartodamas ją po 2 kartu. Antrą eilę jis mokinos 6 dienas skaitydamas kasdien po 4 kartus; trečią eilę jis besimokino tik tris dienas, pakartodamas kasdien po 8 kartus. Tyrinėjant pasirodė, kad X. žinojo visugeriau pirmąją eilę, kurią mokės 12 dienų, o visuprasčiau—trečiąją, kurią jis tesimokino tiktai tris dienas. Tą patį priparodo ir kiti psychologai, kurie yra tyrinėję atmintį. Jie visi stigavoja, kad, norint išmokti kokį dalyką, reikia jį kartoti ne vienu įtempimu patol, pakol ne išmoksi, bet kiek galint mokintis tarpais, dieną ar daugiau praleidžiant.

Tik šito pasakymo nereikia suprasti taip, kad vieną dieną reikia gerai išmokti pirmąją savo uždavinio dalį, antrąją dieną—antrą, trečiąją dieną—trečią dalį ir t t. Toks mokinimos butu visai blogas. Čia reikia suprasti taip, kad vieną dieną reikia ištisai perskaityti savo uždavinį vieną kartą, kitą dieną—kitą kartą, trečią dieną tretį kartą ir t.t. pakol jį visai neišmoksi.

Prieš pabaigsiant kalbėti apie atkartojimus ir jų budą, mums liekta dar vienas svarbus klausimas išrišti, t. y. besimokinant kokį dalyką, kaip reikia jis skaityti: ar greitai, ar atsileidus (išpalengvo)?

Ebbinhaus betyrinėdamas atrado, kad greičiau skaitant kokį dalyką, reikia jį daugiau kartų skaityti, jei nori jį taippat išmokti kaip atsileidęs skaitydamas. Bet visgi, anot jo, greičiau beskaitydamas išmoksi trumpesniame laike, negu palengvu skaitydamas. Daugelis kitų psychologų šitame klausime laikos priešingos nuomonės.

Vienų sąryšių į kitus veikimas. Senesnieji sąryšiai kartais apsunkina arba net visai neprileidžia užmegsti naujesniųjų sąryšių. Duokim, kad koks psychiškas faktas A yra surištas su kitu faktu B. Jei užsigeistumėme minėtąjį A surišti dar su C, tai sulig Bergsträm'o, mes turėtumėm tam padėti 36% daugiau laiko ir darbo, negu tada, jei tarp A ir B nebutu buvę nėjokio sąryšio.

Bet jei mes dieną ne metu ir surišime minėtąjį A su C, tai ir tokioje dingstėje nuo visų sunkumų dar nenusikratysime. Turint atmintyje A, bus vis dar nelengva su jo pagalba atsiminti C, Mat tokiame atvėjyje veržias į atmintį (atsiminti) ir B ir C, o besivaržydamu vienas kitą paralizuoja. Ant galo mums prisimina tas faktas, kurs buvo stipriau su A surištas. Toks yra negativiškas sąryšių vienas į kits kitą veikimas.

Bet jie veikia į kits kitą ir pozitiviškai· du sąryšiu gali kitas kitą sustiprinti ir tokiu budu surištųjų faktų atsiminimą palengvinti.

Imkime kad ir tuos pačiuos A, B, C. Ir B ir C yra surištu su A. Turėdami sąmonėj B ir C, mes labai lengvai atsiminsime ir A. Jį atsiminsime tuo tankiau ir lengviau, kuo su daugiau psychiškų faktų jis bus surištas.

Užmiršimas. Viską atsiminti anot W. James'o butu taippat bloga, kaip ir visai nieko neatsiminti. Atmintį betyrinėdami, sako Ribot, mes turime prieiti prie šitokios paradoksališkos išvados, kad atsiminimo sąlyga yra užmiršimas. Dėlto, išskiriant kaikuriuos atsitikimus, užmiršimas yra ne atminties liga, bet sąlyga jos sveikatos ir gyvybės.

Užmiršimas yra korelativiškas laikui. Šitą santikį, kurs yra tarp laiko ir užmiršimo, mums parodo taip vadinama eksperimentalinėj psychologijoj „taupymo metoda". Sulig šitos metodos nurodymų p a a u g ę s ž m o g u s

po 5 minučių paprastai užmiršta 2,5% išmoktųjų žodžių be prasmės ir 0% žodžių su prasme.

po	20	min. jis	užmiršta	11,4%	žod.	be	prasmės	ir	3,9%	„	„
„	1	valandos	„	29,3 „	„	„	„	„	29,7 „	„	„
„	8	„	„	25,7 „	„	„	„	„	41,9 „	„	„
„	1	dienos	„	31,1 „	„	„	„	„	20,3 „	„	„
„	2	dienų	„	39,1 „	„	„	„	„	33,2 „	„	„
„	7	„	„	51 „	„	„	„	„	50 „	„	„
„	14	„	„	50 „	„	„	„	„	70 „	„	„
„	21	„	„	62,3 „	„	„	„	„	72,4 „	„	„
„	30	„	„	69,8 „	„	„	„	„	71,1 „	„	„
„	120	„	„	97,3							

Vaikas

po	5	minučių	užmiršta	8,8%	žodžių	be	prasmės	ir	1,7%	žodžių	su prasme.
„	20	„	„	14,6 „	„	„			5.5 „	„	„
„	1	valandos	„	22,7 „	„	„			17,9 „	„	„
„	8	valandų	„	37 „	„	„			35,3 „	„	„
„	1	dienos	„	28.3 „	„	„			20,7 „	„	„
„	2	dienų	„	39,9 „	„	„			28,2 „	„	„
„	7	„	„	43 „	„	„			49 „	„	„
„	14	„	„	46,1 „	„	„			45,3 „	„	„
„	21	„	„	49,5 „	„	„			55,3 „	„	„
„	30	„	„	66,2 „	„	„			71,9 „	„	„
„	63	„	„	94,3 „	„	„			85,4 „	„	„

Šitos skaitlinės parodo, kad mes greičiau užmirštame iš pradžios negu po ilgesnio laiko. Jos nėra absolutiškos, nes užmiršimo greitumas priguli ne vien nuo laiko, bet ir nuo daug kitų priežasčių, kaip šitai nuo sąryšių stiprumo.

Müller'o ir Pilzecker'o tyrinėjimai priparodo, kad visu greičiau iširsta silpnesnieji sąryšiai, o visustiprieji laikos visu ilgiau. Dėlto mes greitai užmirštame tą, ką silpniau tebuvome išmokę, o ilgai atsiminame tą, kas buvo gerai į galvą įkalta.

Tokie maž-daug yra rezultatai eksperimentalinės psychologijos tyrinėjimų mechaniškosios atminties srityje.

Pažvelgkime dar bent truputį į logiškąją atmintį.

Logiškoji atmintis.

Šita atmintis iš kelių atžvilgių yra geresnė už mechaniškąją. Viena, iš atžvilgio į logiškąją atmintį nėra tarp asmenų tokio skyriaus, kokį matėme mechaniškosios atminties srityje. Antra, jei mes mokindamies kokį dalyką, nors ir istoriją, surasime ir tėmysime logišką tarp jo dalių sąryšį, mes išmoksime kur kas greičiau, negu besimokindami mechaniškai. Trečia, logiškai kokį dalyką išmokę, ilgiau jo neužmiršime. Tą priparodo tyrinėjimai psychologo Binet'o.

Atmintyje visuilgiau užsilaiko generališkosios idėjos ir logiškas turinys.

Šitoji atmintis turi nepaprastą ypatybę. Laikui bebėgant ji perdirba išmoktąjį dalyką. Menkesnieji faktai užsimiršta, didesniuosius atmintis sutraukia į kruvą, dėdama panašiuosius faktus su panašiais taip, kad galutinas rezultatas yra kur kas aiškesnis, negu pats originalas. Dėlto kiekvienam, kurs rašo kokį veikalą, yra patariama, parašius padėti jį į šalį bent keliems mėnesiams. Par tą laiką idėjos labiau susitvarko, susideda į tam tikrus logiškus skyrius. Tada savo padėtąjį darbą išnaujo beskaitydamas atrasi nemaža jo silpnybių. Daug dalykų pasirodys jame pertaisytinų, daug jo dalių reiks perkelti iš vienos vietos į kitą. Po tokios korekturos veikalas išeina kur kas aiškesnis ir geresnis.

Logiškai besimokinant reikia užlaikyti tas pačias taisykles, kurios buvo nurodytos bekalbant apie mechaniškąją atmintį.

Greitas skaitymas čia yra tiesiog netikęs. Beskubėdamas nepamatysi logiškų sąryšių, kurie jungia tavo uždavinio dalis, o nesugaudęs šitų sąryšių, neatminsi nei surištųjų dalių.

Jei nori kokį dalyką greičiausiai išmokti ir ilgai neužmiršti, anot James betariant, surask su kokiais dalykais ir kaip jis yra su jais surištas. Apsvarstyk jį iš visų šalių, o, apvarstęs nepalikk jį atskirą, bet kaipo gražų žiedą įpink jį į savo senesniųjų idėjų vainiką.

Iš šitų išvadžiojimų numanu, kad blogai daro tie mokiniai, kurie anot James'o kuo ne visą mokslametį pertinginiavę, metų gale imasi stipriai mokintis, kad nors šiaip-taip prie ekzamenų prisiruoštu.

Labai galimas daiktas, kad šitie mokiniai, taip besiskubindami gali prie ekzamenų ir prisiruošti, ir net pačius ekzamenus išduoti, bet pačios jų žinios tėra labai menkos vertės, nes anot Höffding'o betariant, kas taip skubinai išmoksta, tas skubinai ir užmiršta. Ir kad tiems patiems mokiniams, keletai savaičių praslinkus reikėtu netikėtai išnaujo egzameną duoti, pasirodytu, kad jie užmiršę jau beveik viską.

Baigdamas turiu dar pridurti, kad mokinantis kokį dalyką, reikia skaityti jį ištisai, o ne trupinti į dalis. Tuotarpu daugumas mokinių, labiausiai jaunesniųjų, paprastai daro priešingai. Mokindamies, kad ir eiles kokias, jie ne skaito jų ištisai nuo pradžios iki galo, bet pirmiau išmoksta vieną dalį, paskiaus—antrą, trečią ir t.t. kol ne pasiekia eilių galo. Toks mokinimos yra blogas, nes tokiu budu besimokinant, 1) negalima matyti viso eilių logiško sąryšio. 2) Sutveriama kenksmingus sąryšius tarp pirmojo ir paskutiniojo išmoktosios dalies žodžio. O šitie sąryšiai stipriai gaišiną tolimesnį mokinimos, kliudydami surišti pačias išmoktasias dalis. 3) Toks dalinimas kliudo jausmų plėtojimos eigą, kuri nemažai prisideda prie atsiminimo. 4) Galop toks trupinimas neprileidžia sutverti sąryšių tarp tolimesniųjų uždavinio dalių.

Dėlto, mokindamos, skaityk eiles ištisai, nors jos butu nuo lakšto ilgumo. Tokiu pat budu reikia mokintis ir kitų dalykų.

* * *

Dėl didesnio aiškumo mes kalbėjome šitame straipsnyje atskirai apie mechaniškąją ir logiškąją atmintį. Gyvenime ir mechaniškoji ir logiškoji atmintis veikia kartu, tikt sulig asmenų įvairumo viena ar antra vaidina svarbesnę rolę. Yra dar ir kitų pašalinių sąryšių, kurie veikia stipriau ar menkiau, žiurint į tai, kokios yra aplinkybes.

Tokie maž-daug yra bent praktiškesnieji rezultatai, prie kurių priejo psychologai atminties sritį betyrinėdami.

Kad lengviau duotuosius patarimus atsimintumėm, pridedu čia juos į kelis žodžius sutraukęs. Jei nori, skaitytojau, grei-

čiau savo uždavinius išmokti ir išmoktus ilgiau neužmiršti, tai

1) Mokykis su doma.

2) Pabaigęs vieną dalyką mokintis, neimkis tuoj už kito, bet tarp vieno ir kito pasilsėk bent vieną bertainį.

3) Nesimokink dalyką vienu įtempimu pakol jo neišmoksi, bet skaityk jį dieną ar daugiau praleisdamas.

4) Skaityk uždavinį išpalengvo su atide ir apmislydamas.

5) Rupinkis surasti ir tėmyti logiškus tarp uždavinio dalių sąryšius.

6) Pažink dalyką iš įvairių šalių, ir suvienyk jį su savo senesniosiomis idėjomis į vieną syntezi.

7) Mokindamos kokį dalyką, neskaidyk jį į dalis, bet skaityk jį ištisai nuo pradžios iki galo, negut jei dalykas butu taip ilgas, kad jį iki galo beskaitydamas, užmirštumei net apie tai, kas buvo pradžioj kalbėta.

A. Maliauskas.

MYLĖK.

Darbuokis, triusk, gyvai sukrusk,
Spėkų nesigailėk!
O da, brolau, daugiau, labiau
Jausk ir mylėk!

Ką tau kas skirs—ar peiks ar girs
Tu svieto nežiurėk!
Į žmones eik, jiems laimę teikk,
Jausk ir mylėk!...

A. JAKŠTAS

KULTUROS PROBLEMA.

„Kulturos mums, kulturos!“—girdėt skersai ir išilgai. O neseniai viename lietuvių laikraštyje buvo rašyta maž daug taip: „Ką, mus nori vidurinių amžių dvasia maitint; jei mes pasiduosime, tai kafrai ir bušmenai greičiau pasieks kulturą, nekaip lietuviai“. Ir rodos negali but aiškesnės sąvokos, kaip žodis kultura. O kas gi tat ji yr'? Į tai rodos toli gražu ne kiekvienas atsakys, o ligšiol rodos lietuvių raštijoj' ir niekur nebuvo aiškiai minėta, kas yr' kultura, kame ji apsireiškia ir kame turi apsireikšti ir prie ko ji turi vest žmones. Kadangi „Ateitininkai“ irgi metė pirštinę „apšviestai elektra barbarijai'“ tai aišku, kad ir jie ketina kovot už kulturą, ketina kulturintis. Užtatai pirmiau viso ko ir reikalinga aiškiai pabriežti kas sulig „Ateitininkų“ yra kultura ir kokiu keliu jie ją pasiryžo vykdint.

* * *

Rodos visi sutiks, kad kultura tai toks žmonių draugijos stovis, kuris yra priešingas kitokiam stoviui, vadinamam barbarija; taigi kultura bus toks žmogaus stovis, kuris yra žmogaus vertas, kuris vertas žmogaus žmogiškumo, stovis, kuris kelia ir užlaiko žmoguje žmogiškumą; o viskas, kas mažina žmogaus vertę, mažina jo žmogiškumą, bus nekultura, antikultura, barbariškumas.

Bet kokiu kriterijumi mastuoti žmogaus vertę ir jo žmogiškumą? Tasai kriterijus visiškai prigulės nuog to, kas kokias pažiuras turės į žmogų, jo uždavinius ir tikslą. O kadangi esama daugybė įvairių įvairiausių į žmogų pažiurų, daugybė įvairių įvairiausių žmogaus vertės apkainojimų, tai esama toki pat daugybė ir įvairių įvairiausių kriterijų mastuoti jo esybę, uždavinius ir tikslą,—kitaip sakant, esama daug kultūros teorijų ir programų. Paminėsime iš jų kelias svarbesnes.

I. Idėalas gyvenimo sulig gamtos, kaip jį pav. skelbė J. J. Rousseau. Yra tai gyvenimas laisvas nuog visokių papročių, nuog valstijos įstatų, laisvas nuog turto valdymo, išdirbimo, atradimų gobšumo, laisvas nuog dailės, mokslo,

religijos, žodžiu toks gyvenimas, kaip nelyginant dainiai jį piešė buvus aukso laikmetyje.

Šiam idealui sulig savo programos artimas anarchizmas, stengiantysis prašalint valstijos ir šiaip visokią prievartą ir tuomi sutvert ideališką draugijoj gyvenimą, kur turėtu viešpatauti laisva meilė pêle-mêle ir šiaip visame kame radikališkas gyvenimo suprastinimas. Šiuos idealus galima pavadinti naturalistiškais.

II. Toliaus galima pastatyti kulturos teorijas, sulig kurių žmonės turi stengtis prie didesnės kuniškos, medegiškos gerovės. Čion ir vėl atsiranda įvairios pakraipos sulig to, žiurint kokiais keliais tai bus atsiekiama, pav.: pasigaminimu kiek galint didesnio turto, pinigais, prekėmis, žeme arba darbo organizavimu; čia bus merkantilistiškas, industrijinis, agrariškas, socialdemokratiškas kulturos idealai. Šie idealai grynai materialistiški. Pereinant nuog naturalistiškų ir materialistiškų idealų prie etiškų, reikia paminėti rasės ir nacijos kulturos teorijas. Sulig pirmosios tik tikrai gryna ir augšto kraujo rasė sutvers ir augštą kulturą, sulig antrosios reikalaujama, kad butu padidinta ir sustiprinta nacijinės sąmonės ryšiai; iš čion visa politika, karės ir patriotizmas. Konsekventiškai vykdinamas šis idealas turėtu privest prie begalinių karių. Kaipo reakcija prieš tai statomas ramybės kulturos idealas, kuris pervirš pabrieždamas ramybę, irgi vienpusiškas, nes musų pasaulyje, kuriame yra nuolatinis elementų judėjimas, didelė ramybė toli nebegalima.

Visiškai kitokius tikslus turi intelektuališkas, etiškas ir aistetiškas kulturos idealai. Intelektualistiška kulturos programa visą idealą regi kultiviravime proto ir išminties, žinijos ir tyrinėjimo, mokinimo ir mokinimosi. Ko nori etiškos kulturos šalininkai—neaišku; vardas rodo, kad kalba eina apie žmogaus doros kėlimą ir apie doros priedermių pildymą, bet pažiura į žmogaus priedermes ir dorą visiškai prigulės nuog to, koki bus pažiura į žmogų ir jo uždavinius. Iš viso tik vienas dalykas aiškus etiškoj' kulturos programoj', butent, kad toji etika, yra betikėjiminė, kad tarp kitų jos uždavinys — prašalinti iš kulturiško gyvenimo religiją.

Ant galo aistetiškas kulturos idealas visą kulturą mato apskritai ar išimtinai globojime literaturos ir dailės.

Visi šie paminėti kulturos idealai turi tą bendrą ruožą, kad išmeta iš savo programos religiją. Metus ant jų bendrą kritišką žvilgsnį, nesunku matyt, kad vieni iš jų visiškai neįvykdomi, kiti be išėmimo daugiau ar mažiau vienpusiški.

* * *

Naturalistiškas idealas, gyvenimas „s u l i ģ g a m t o s“ jau neįvykdomas dėl tos priežasties, kad jis pats sau griežtai prieštarauja skelbdamas norįs įvykdint kulturą b e kulturos. Žmoguje yra jiegos, kurios jį skiria nuog visų kitų sutvėrimų; žmogus turi įrankius, kuriuos jis toj' ar kitoj' pakraipoj' sunaudodamas kyla augštyn ar puola žemyn. Žmoguje be kosmoso jiegų yra dvasios jiegos, žmogus be medegos turi ir dvasios, begalines dvasios ypatybes, o ačiu šiai kokybei žmogus yra netik paprastas gyvis bet ir s ą m o n i n g a s gyvis; kiti gyviai žvalgosi aplink save be jokis nuostabos; žmogų pasaulis stebina, ir jis stengiasi jį pažint nes turi sąmonę, aiškią sąmonę, o pažinus daugiau ar mažiau pasaulio tvarką, žmogui tenka čia pat ją apvertinti, ir tvarkyt savo santikiai su visu aplink jį esančiu medegos pasauliu, paskui su kitais sau lygiais žmonėmis. Be to ačiu žmogaus dvasioje esančiam dieviškos išminties paveikslui, žmogus gali pažint pasaulį iš jo pirmykščių priežasčių ir vadovautis prie paskutinio jo tikslo, prie Dievo; čia žmogui tenka dar tvarkyti santikiai su savo Viešpačiu, su Dievu.

Taip ar kitaip tvarkant visus paminėtus santikius žmonių draugijoj' gema ukiškas, social-juridiškas ir tikėjiminis gyvenimas. Šių santikių tokioj' ar kitokioj' formoj' sutvarkymas daro augštesnį ar žemesnį kulturos laipsnį, o žmonių visiškai be kulturos, kaip apie tai mėgiama pasakoti romanuose apie beždžionžmogius, niekur dabar nėra ir niekur nesusekta, kad butu kada nors buvę Galima kalbėt apie žmones stovinčius ant augštesnio ar žemesnio kulturos laipsnio, bet ne apie visiškai bekulturiškus. Kaikurie net augštesniųjų gyvulių tarpe linkę matyti kulturinius apsireiškimus. Kulturiniai apsireiškimai—taip angštai surišti su žmogaus dvasios ypatybėmis, kad geisti kulturos be kulturos tai fantastiškas nonsensas.

Materialistiški kulturos idealai stengdamiesi išvengt kraštutinių naturalizmo ydų irgi lieka labai vienpusiški. Materiališka gerovė žmogų galėtu visiškai patenkint tik tada, jei žmogus butu tik materija, bet jame esančioji dvasia irgi reikalauja maisto, o dvasios maistas tai tiesa; be jos žmogaus dvasia alks ir nyks ir blaškydamasi jieškos sau by kokio peno. Materialistai juokiasi iš idealistų, kaip, girdi, jie gali nematyti to fakto, kad žmonės pirmiau viso ko valgo, geria, rėdosi, gyvena, o jau paskui užsiima politika, daile, mokslu, tikėjimu ir tiems panašiais dalykais, užtatai tik medegiškų gyvenimo įrankių produkcija daranti reališką viso ko pamatą, o visas idejinis žmonių gyvenimas—tai tik medegiškojo apsiaustas, tik produkcijos jiegų a t s i s p i n d ė j i m a s. Reikią tik gerai sutvar-

kyt produkciją, tai visoki tušti svajojimai, ypač tikėjiminiai prietarai išnyks, ant visados.

Bet nabagai materialistai nežino, kad apsčiai esama žmonių, kurie atsidavę kokiai nors idejai ir vardan jos dirbdami visiškai užmiršta apie valgį, gėrimą, aprėdalą ir visa kitą; jie nežino, kad istorijoj' yra laikmečiai, kuriuose žmonės, kaipo minia valgį ir gėrimą skaito turinčiais mažai vertės ačiu kokiam nors tikėjimiškam upui, ar politiškam idealui; gana atsiminti mažas pavergtas tauteles, kurios neretai lygi galutinam sunykimui veda kovą su savo galingais pavergėjais.

Tokiems nenuoramoms, kurie turėdami pilną pilvą dar viskas žin ko pageidaus, materialistai prižada duoti mokslą ir dailę, kurie jų ateities valstijoje smarkiai bujosią. Bet mokslas, kiek jis yra mokslas, gyvenimo problemos dar neišriša, ir netik gyvenimo problemos, bet šiandien tenka girdėti, kad mokslas nieko nežinąs net apie tai kas paprastame gyvenime žmogų labiau interesuoja; pav. Kantas atmetė nuomonę, kad mokslas ką nors gali pasakyt apie daiktų, o drauge ir pasaulio esmę savyje, o garsus gamtininkas E. du Bois-Reymond'as pabrieže, kad ignoramus, ignorabimus, dubitamus (nežinome, nežinosime, abejojame) netik apie metafyziškas problemas, bet ir apie grynai gamtiškas, kaip antai gyvybę, jiegą, sąmonę. Ar gali tatai žmogaus dvasia tenkintis tokiu nežinojimu, toji dvasia, kuri be paliovos visur jieško causa sufficiens (užtektinos priežasties)? Niekuomet, nors minėtu mokslininku jau perdaug padidina mokslo negalę; plačiau apie mokslo problemą kitą kart.

O gi dailė? O dailė, kuri atmeta tautos, doros, religijos ir kitokius „varžymus", tikrai „laisva" dailė kaip bematant randa savo idėalą piešime žodžiais ir varsomis tokių scenų, kurios atsilieka kabaretuose, nakties kavinėse ir jiems artimose įstaigose.

Taip, kad mokslas ir dailė negalėdami patenkint žmogaus dvasios reikalavimų net, esant medegiškai gerovei, pavieniui nei to tiek neįstengs tai padaryti.

Kalbant apie protą šį kart negalima nepaminėti dar vieną rodos specifiškai lietuvišką betikėjiminį kulturos idėalą. Jisai skamba: „Gyvenk sulig savo proto ir sąžinės". Bet šis principas išrodo labai gilus ir racionališkas tik tam, kas nepasistengia prie jo arčiau prieiti. Pažiurėjus į jį iš arti ir iš abiejų pusių, pasirodo esant tik plikutė reklama viliot į savo kromelį visus nepritytėlius, kad paskui juos apkrikštijus nados prietarais padaryt savo įrankiu ir kraipyt sulig reikalo į tą ar kitą reikiamą pusę. Tie, kurie kovoja už tai, kad „kiek-

vienas galėtu gyvent sulig savo proto, vardan nuoseklumo ir vardan neprieštaravimo tarp savo žodžių ir darbų „turėtu atsisakyt nuog visokio darbo, nuog visokios s a v o idėalų propagandos ir pasakyt: „Darykite, kaip kas ką norite!“

Rodos nieks neginčys, kad visoki Neronai pradedant nuog I ir baigiant XX amžiumi yra besielgę ir gyvenę n e s u l i g s a v o p r o t o, b e s a v o p r o t o ir b e s a v o sąžinės; atvirkščiai jie tik ačiu s a v o p r o t u i ir tapo tokiais kraujageriais; jei jie nebutu turėję p r o t o, jei butu buvę b e p r o t o, tai nei tukstantinės dalies nebutu padarę tų nedorybių, kurias jie padarė ir padaro. Protas tai toks neutrališkas įrankis, nuo kurio nauda ar blėdis, geras ar piktas, bus tik taip ar kitaip jį vartojus: jei žmogaus protas bus pakreiptas į blogą, tai padarys daug daugiau blogo, negu koks nors sutvėrimas neprotingas; jei į gerą—padarys daug daugiau gero. Jei žmogaus protas suvartotas tam, kad tapti gyvuliškesniu, tai šioj' srityj' žmogaus virtuoziškumą joks keturkojis nepasieks; jei protas suvartotas, kad tapti žmogiškesniu, tai padarys tai, kad rodysis esąs ne iš šio pasaulio. Taigi visa proto svarba priguli nuog jo palinkimo ton ar kiton pusėn. O tasai palinkimas gali įvykti taip nejučiomis, kad žmogų giria ir augština kaipo gyvenantį sulig savo proto, kuomet ištikrųjų jis visiškai nesijausdamas šoka sulig svetimos dudelės.

* * *

Proto valdymui butinai reikalinga dora. „Naujos pasaulėžvalgos“ kulturinėj' programoj' dora turi vietą, bet toji irgi „nauja“, netoki kaip kitados; ta dora mat „neprigulminga, autonomiška, laisva“,—ji mat bereligijinė. Kad toki dora puikiai galima teorijoj' ir ant popieros, apie tai ir kalbėt nėr' ką. Ant paveikslų gali puikiai augti žiedai be šaknų, vaisiai be medžių, bet gamtos gyvenime visiškai kas kita. Prieš dar nieko nepriparodo jei vienas ar kitas betikėjiminis subjektas yra visiškai doras, o tikėjimo—visiškai nedoras. Jie tokiais yr' ne užtai, kad elgiasi sulig savo žodžių, bet užtatai, kad nesielgia, o toks tarp žodžių ir darbų skirtumas tai paprasčiausias apsireiškimas. Apie šią dorą dar mums teks daug kalbėti; šį kart galima tik paminėti, kad jeigu prasti žmonės kurie apskritai visuomet linkę teoriją greit vykdint gyveniman, jei tie žmonės pradėtu vykdint gyveniman principus tokios filosofiškos doros, koki nuolat girdėti nuog katedrų universitetuose, tai patiems ponams profesoriams ai kaip but šilta! Laimė tik, kad „tamsi minia“ nespėriai persiima tokiomis „naujomis“ idėjomis.

Taigi, kaip jau minėta šių dienų kulturos idėaluose yra tas bendras ruožas, kad visi jie vienbalsiai atmeta religiją. Visose tose programose yra didesnė ar mažesnė tiesos dalis, bet visos jos daugiau ar mažiau vienpusiškos, susiklaipę į visas puses ir viena kitai prieštaraujančios.

Kiekviena iš tų programų daugiau ar mažiau plėtoja esančias žmoguje kulturines jiegas, bet jose išmestas vienas daiktas, kuris tik gali joms visoms atsakomai paskirti tam tikras vietas, kuris gali jas surišti ir duoti joms harmonišką pakraipą; be šio neišvengiama anarchija, neišvengiamas tas anormališkas apsireiškimas kuomet viena koki nors kulturinė jiega išbujoja naudodamasi kitų syvais: tada tame pačiame individe vienoj' pusėj' net virškultura, kitoj'—barbariškumas. Žmogaus kunas, kur visos jo dalis išsivystę normališkai, labai gražus, bet pavirsta į šlykštynę, kuomet koki nors viena dalis užstelbia kitą ir išsivysto naudodamasi jos maistu. Lygiai ir su dvasiškomis žmogaus jiegomis, lygiai ir su draugijos sąnariais, kuomet vieni minta kitų darbu.

Fyziško žmogaus organizmo harmoniją tvarko tikslus gamtos įstatai su butinumu, o žmogaus dvasios pasaulyje butinumo nėr', ir čion kulturinių jiegų plėtime betvarkė neišvengiama, kol žmogus pats sau nesutvers viską vienijančio tikslo, kuris bus kartu ir bendras visas jo jiegas jungiantis ryšys.

Bet kokiai iš žmoguje esančių jiegų bus duotas vadovavimas visomis kitomis? Kuri iš jų gaus pirmenybę? Čion ir vėl viskas prigulės nuog to, ką žmogus skaitys savo augščiausiu tikslu.

Tie, kurių vienintelis ir augščiausias tikslas yra Dievo įstatų pildymas ir tuomi paties Dievo atsiekimas, tie visus savo gyvenimo darbus be išėmimų, visą kulturos žangą be išėmimų lenks taip, kad jie vestu prie Dievo ir visus savo darbus vadovaus dieviškaja religija. Ji kaipo budama augštesnė už visas kitas žmoguje esančias jiegas, kaipo budama antgamtinė tik ir gali padaryt tą visų minėtų jiegų ryšį kartu nei vienos iš jų nenuskriausdama. Religijos ypatybę reiškia ir jos vardas, nes religija—tai sąryšis, sujungimas; ji suriša žmogų su Dievu, ji suriša harmoniškon vienaton ir visas kitas jiegas ir pakreipia jas prie antgamtinio tikslo. Religija viena savo puse telpa žmoguje šale visų kitų jiegų, kita religijos puse siekia amžiną esybę, Dievą, su kuriuomi žmogus jaučia save surištą stipriau ar silpniau tokiame ar kitokiame pavidale. Šį ryšį su Dievu žmogus sulig savo noro gali sustiprint, gali susilpnint ir visai panaikint ir pririšt save prie ko jam pageidaujama. Bet normališkas ryšis — tai žmogaus

nuog Dievo prigulėjimas. Sustiprinęs šį ryšį žmogus tuomi paliuosuoja save nuog daugybės visokių kitų ryšių, rišusiųjų jį su visokiais kitokiais dievais ir painiojusiųjų jo ligtol kiekvieną žingsnį.

Esant tokiam universališkam ryšiui su Dievu žmogui jau pigu padaryt harmoniją visų jame esančių kulturinių jiegų; o jos ligšiol buvę į visas puses iškrypusios ir ant daikto trypusios, dabar įstoja į vienas vėžes ir visos pradeda sparčiai eiti vienon ir ton pačion pusėn; jos ligšiol griovusios viena kitos darbą dabar didžiausioj' santaikoj' varo bendrą darbą viena kitai padėdamos ir tokiu budu gali begalo daug nuveikti.

Taigi musų nuomone ryšis vienijantis visas žmoguje esančias kulturines jiegas, kaip antai—palinkimą į dorą, labą, grožį, taipgi intelektą ir visus kitus kulturos elementus, o taipgi ir visus be išėmimo žmogaus gyvenimo darbus,—toksai ryšys turi buti iš viršesnės tvarkos, iš Dieviško Apreiškimo, jis turi but antgamtiškas, kaipo tvarkantis santikius tarp protingos esybės žmogaus ir Dievo. Be tokio ryšio kulturos elementai, nors savyje lieka tie patįs, bet tame pat laike nuog jų nieko neblieka, lygiai kaip, kad sukapojus gyvą žmogų visas jo kuno dalis sumesti į maišą: žmogaus sąstata liks ta pati kaip ir pirmiau buvus, bet nuog žmogaus kaipo žmogaus jau nieko nebliks, nes nebebus jo gyvybės principo, o toksai gyvybės principas kiekvienoj' kulturoj' ir yra religija. Pasaulio istorijoj' dar niekur nerasta pėdsakų, kad kur nors koki nors kultura butu buvusi pamatuota ant ateizmo, o taipgi lygšiol dar visiškai nepavyko bandymai ant ateizmo pamatų organizuoti kokią nors žmonių draugiją.

Taip, kad tikra pilna kultura gali but tik etiškai-tikėjimiška kultura, su stengimusi prie antgamtiško tikslo, prie Dievo.

Kristaus išpažintojams toki antgamtiškos tikėjimiškai-doriškos kulturos norma yra Kristus be paliovos gyvenantis ir veikiantis savo Bažnyčioje, kaipo tvarkančioje žmogaus santikius su Dievu, kaipo antgamtiško pasaulio tvarkoj'. Kristus gi yra tik ir vienas kelias prie antgamtiško žmogaus tikslo, prie Dievo.

Kristaus išpažintojams yra tik viena antgamtiškos rušies kultura—tai Kristaus sekimas, sekimas visų Jo darbų ir norų, visos Jo meilės ir kentėjimo. Visos krikščioniško gyvenimo pastangos žiuri į jį kaipo į paveikslą, kuriam reikia buti panašiu, nes tik per Jį galimas Dievo atsiekimas. O jeigu apskritai kulturos uždavinys yra sutverti idėališką humaniškumą, idėališką žmoniją—koks tikslas ir tu-

ri but visų kulturos idėalų—tai ji idėališkesnio paveikslo už Kristų niekur rasti negali, nes Kristaus paveikslas yra idėališkiausias humaniškumas netik t e o r i j o j bet ir d a r b u o s e.

Krikščionybė nors šiek tiek sekdama Kristų sutvėrė ir tveria nuosavią doriškai-tikėjimišką kulturą, kaipo siekiančią augštesnius tikslus ir turėjusią ir turinčią naujus įrankius jų atsiekimui. Krikščioniškoje kulturoje pažymėtinas išsemiantis visas gyvenimo sritis vispusiškumas, kulturos plėtimas minioj' ir tarp minių per visas jų skirstančias ribas. O nuolatinis keliolikos šimtmečių krikščioniškos kulturos be paliovos augimas nesulyginimai augščiau pakėlė kulturos sąvoką negu kas tai butu padaręs prieš ją ar šale jos. Sutvėrusios krikščionybę antgamtinės jiegos nuolat palaikė ir jos visą gyvenimą, o užtatai ir šių dienų Kristaus išpažintojams pasiryžusiems dirbti vardan krikščioniškos kulturos visiškai nėr' ko bijoti, kad jie ir jų darbas žus: jie yra ir bus visuomet pasaulį apgalinčių jiegų globoje.

Taip išdėsčius musiškį kulturos supratimą mus jau pasitinka išjuokimas, kad mes paimame ant savęs tikėjimo prietarų autoritatę, kad mes jieškome kaž kokios antgamtos, kuri yra niekam neinteresinga fantazija, jieškome Dievo, kurį nieks negirdėjo ir nematė, jieškome dangaus, kurį reikėtu palikt angelams ir žvirbliams, o tikrai kulturiškam žmogui reikėtu stengtis ž m o n i š k a i ant žemės pagyventi, ką galima atsiekti atmetus visokius transcendentiškus atsispindėjimus, turint vien religiją „teisingumo, gero ir grožio". Ir dar gal bus prikergti Geothe's žodžiai: „Kas turi mokslą ir dailę tas turi ir religiją; kas juodviejų netur', tas tegul tur religiją". Ar šie Goethe's žodžiai tikrai tą reiškia, kaip juos supranta šių dienų „naujieji"—apie tai gal teks pakalbėt kitoj' vietoj'; šį kartą į tokį paminėtą priekaišavimą galima tik tiek pasakyt, kad tie kulturiški žmonės elgiasi labai nekulturiškai užtatai, kad prieš jiems negeistinus faktus užmerkia akis, užkemša ausis ir visomis pastangomis vengia pripažinti reališku tai, kas už viską reališkiausia. Tiems, kurie su visomis savo sielos ypatybėmis pasitinka pasaulį ir apsidairo aplink save, tiems Dievas regimas ir girdimas, antgamta ir jos tvarka apčiuopiami, Apreiškimas evidentiškas. Tai liudija viso pasaulio gamtos, gyvenimo, kulturos faktai. Tikėjimo idėjų reališkumą liudija visa pasaulio istorija.

Kitas iš pirmo atžvilgio rodos rimtas nuolat religijai daromas užmetimas tas, kad religija apskritai, o katalikiškoji krikščionybė tai išimtinai, be paliovos įkalbinėdama žmonėms rupintis tik apie gyvenimą po mirčiai, tuomi visiškai sunaiki-

na žmogaus energiją dirbti šiame pasaulyje. Bet čia ir vėl pasirodo tik tas nuolatinis didžiausias tikėjimo priešas, kuriuomi yra jo nežinojimas. Šiame užmetime jei kas daugiau ar mažiau teisinga kas link buddistiškų, spiritistiškų ir joms panašių fantastiškų religijų systemų, tai visiškai neteisinga, kas link krikščionybės. Krikščionybė visą gyvenimo svarbą sudeda kaip tik šiame pasaulyje. Negimus rupintis perankšti, po mirčiai jau pervėlu, ir viskas, kas anapus, visiškai priguli nuog šiapus.

Krikščionybė neskelbia nei fatalistiško fanatizmo, nei kvietistiško nieko neveikimo; ji neskelbia nuog pasaulio bėgimo, bet reikalauja jo apgalėjimo; apgalėjimo su proto jiegos pagalba ir pasaulio tvarkos apšvietimo Dieviškos Išminties šviesoje, ji reikalauja, kad žmogui pasaulis nebutu tikslas, bet įrankis augštesnių tikslų atsiekimui; ji reikalauja, kad žmogus jausdamasis save pasaulio valdovu, jaustu kartu ir savo prigulėjimą nuog viso pasaulio savininko, jo Sutvertojo; ji reikalauja, kad žmogus jaustusi ne tokiu neapribotu savininku, kuris gali savo nuosavybę kaip nori sunaudot absolutiškai į nieką neatsižiurėdamas, bet reikalauja, kad žmogus jaustu save esant tik tarnu, kuriam šeimininkas pavedė prižiurėt savo turtą, ir pavedęs jam jo daugiau ar mažiau uždėjo ant jo didesnes ar mažesnes priedermes iš atžvilgio į kitus tokius pat tarnus, o savo artimus; krikščionybė nuolat primena, kad kiekvienas žmogus, kaipo toksai tarnas neišvengiamai anksčiau ar vėliau turės duoti atskaitą prieš viso savininką, prieš Dievą. O jei despotiška sauvalė visame kame galima pakeisti žmoniškesne tvarka, tai ji tik tokiu keliu ir tegalima. Šią krikščionybės ypatybę teisingai patėmijo ir išreiškė Montesquieu. „Stebėtina, sako jis, kad krikščionybė rupindamasi tik gyvenimu anapus, tveria laimę ir ant šios žemės".

Žmogus turi teisę ir net priedermę pavergti viską kas ant žemės, bet patsai visados turi atmint Dievo esąs. I krikščionis dar aiškiau ištarta: „Viskas jusų, jųs gi Kristaus"; taip, kad krikščioniškos kulturos norma yra tik Kristus, Bažnyčioj' gyvenantis Kristus. Užtatai Bažnyčios autoritatėj' gyvenantis ir veikiantis Kristus yra musų kulturinio veikimo Alfa ir Omega.

* * *

Išdėsčius musų nuomones apie kulturą, kaip mes ją suprantame, kad neliktumėm tusčiais pamokslininkais ir popieriniais moralistais, kokių ačiu Dievui pas mus yr' ir be musų, mes broliai ir sesers Kristuje tuojas turime pradėti reformą, o butiniausia reforma tai paties savęs reformavimas, pa-

ties savęs padarymas geresniais, kad į aplinkinius veikti kaipo pavyzdis ir kiekvienas iš musų turi atmint, kad verba docent, exempla trahunt—žodžiai mokina, pavyzdžiai traukia. Užtatai mums reikia exempla, exempla! Reikia tai įsidėmėti, visokius kompromisus užmiršti, ir pamėgint gyvent. O jei pasirodys, kad gyvenime mes kitaip negalime elgtis, jei pasirodys, kad mes ir turime but tokiais, kaip visi kiti, kai pasirodys, kad mums irgi reikia likti tokiais pat fetišistais, tada, kad neklaidint visų nekatalikų, kurie apie katalikus teisingai sprendžia ir tik gali spręsti iš jų gyvenimo darbų,—tada tik reikia pasakyt atvirai prieš visus: „Mes ne katalikai ir ne krikščionis“. Tada bus abiem pusėms naudinga: vieni nebus klaidinami, kiti pasirinks sau tinkamą idėalą, ir tuomi kulturos problema bus išrišta gyvenime.

Šį kartą jau butu viskas užbaigta, bet gailestingi žmonės mums suteikia dar štai kokį perspėjimą: „Jus minėjote Bažnyčios autoritatę. Aha! Katalikų Bažnyčios autoritatę!! Mes ją puikiai žinome... Nėr' ką sakyt, žmogus gali puikiai veikt, kada jo protas varžomas indeksais ir inkvizicijos grasinimais! Gali turėt puikius savystovius įsitikrinimus, kada jis apipainiotas dogmomis, apie kurias net iš tolo mąstyt užginta!

Tokiame padėjime esąs žmogus pradeda pats bijoti savo proto ir įsitikrinimų, ir turi pavirst į tikrą dvasios vergą, idiotą, fanatiką. Jus katalikai-ultramontanai pirmiau dar turite žiurėt, ką jums pasakys Rymas, ką pagiedos Vatikanas!! Nėr' ką sakyt! žmogus puikiai gali plėtoti savo kulturos jiegas, kuomet iš visų pusių apie jį autoritetai, o dar neklaidingi autoritetai!! Cha, cha, cha!! Tik visiškai aklas gali nematyt, kad kulturiniam gyvenimui pirmiau viso ko reikalinga laisvė, minties, žodžio, tyrinėjimo, įsitikrinimų laisvė. Pažiurėkit į protestantizmą: kokią palaimą suteikė jis žmonijai; kaip jame mokslai žydi, kiek jame mokslininkų; kaip protestantiškos šalįs turtingos ir augštai 'doroj' stovi! Žodžiu visa dabartinė Europos kultura, tai reformacijos nuopelnas, kad ne ji, tai ir šiandien butu viešpatavusi vidurinių amžių tamsybė, o joje be pertraukos butu pleškėję laužai!! O, tie viduriniai amžiai... plaukai šiaušiasi... Užtatai jųs, katalikai, kurie ketinate dirbti kulturos srityj', tai daryt nei kiek negalėsite, pakol nepadarysite Los-von-Rom, šalin nuo Rymo, kuris yra didžiausias kulturos priešas“.

Labai ačiu, musų geradėjai! Apie tai, jei Dievas duos gyvastį ir sveikatą, ateityje ketiname gražiai, nesikarščiuojant pasikalbėt, o kadangi laisvę mes irgi skaitome pirmutiniu ir butiniausiu žmogaus gyvenimo dalyku, tai nuog jos ir pradėsime, tik jau ne dabar, bet sekantį kartą. *A.*

ERNESTAS HELLO.

Vienas butinai reikalingas dalykas.

Ernestas Hello (g. 1828—m. 1885 m.) prancuzas buvo vienas iš didžiausių katalikų rašytojų XIX šimtmetyje. Tiktai katalikų nemokėjimas gerbti savo didvyrius padarė tai, kad ligšiol jis mažai tėra žinomas ir skaitomas. Tuotarpu genijaus ženklas aiškiai matyti šio žmogaus gyvenime ir veikaluose. Nebuvo tai mokyklinis filosofas. Užlaikydamas savyje geriausiai jo regiamą Kristaus tiesą, jis pratardavo kiekviename dalyke apie kurį turėdavo ką nors pasakyti. O pasakyti dabarties žmonijai jis daug ką turėjo ir turėjo teisę tai daryti. Taigi darydavo tai su įsitikrinimu, kad sąžiningai tartas žodis yra naudingas darbas. Tikimės mums atsieis dar plačiau pakalbėt apie jo gyvenimą ir darbus, o tuotarpu paklausykime jam pačiam kalbant. *Vertikas.*

I.

Yra aplinkybės, kurios verčia žmogų savin įsigilint. Tuomet jis jaučia kaip nyksta utopijos, kuriose buvo padėjęs visą savo užsitikėjimą, o rusti tikrybė regimai prieš jį atsistoja.

Bet sveikas protas yra įpuolęs į taip gilų sumišimą, kad daiktai dažnai nustoja savo tikrų vardų. Kas tai yr' utopija? Kas yr' tikrybė? Kokie daiktai prigul sapnų sričiai, o kokie tikrumai?

Vieną dieną jauna mergina ruošianti priėmimą atėjusiam pas ją ilsėtųs svečiui tarė į jį: „Mokytojau, mano sesuo nebnori suteikt man pagalbos". Svečias atsakė: „Vienintelis tiktai dalykas tėra reikalingas". Morta nors bent kiek suvokė begaliniai gilius žodžius, kuriais Kristus pripažino Mariją augštesne esant už ją; Morta suprato, bet pasaulis, į kurį pratarė Dievas, ligšiol nėra supratęs.

Pasaulis lig šiai dienai mano, kad krikščionybe yra speciališkumas tų, kurie rupinas busimuoju gyvenimu, — mystikų speciališkumas. Ir mystiškumas tapo pripažintas sapnų tvariniu, užsitarnaujančiu gal paguodą, bet ištikrųjų nenaudingu.

Todėlei pasaulis turįs tikrus reikalus—tikrus ir neatidėtinus—visą savo užsitikėjimą tėra padėjęs savo spėkose ir vikrume.

II.

Bet štai tautos nežino, kaip pergalėjus įvairias savo padėjimo sunkenybes, nors įgavo tai, ko geidavo. Geidavo gi suvokti materiją, ištirti ją, suvaldyti,—ir tai įgijo.

Jos mato, kad materija neišriša kylančių gyvenime klausimų, atvirkščiai, daro tuos klausimus daug painesniais. Jų išradiniai jokių atsakymų nesuteikia; jų pramonė neprabilsta; jų ginklai platina mirtį, joks jų įrankis nepagamina gyvybės. Tautos keldamos vis naujus klausimus žengia pirmyn, lygiai kaip kareivija eigos laike pakelia dulkių rukus ir toje apitamsėje netenka savo tikro kelio.

XIX šimtmečiui lemta buvo pagaminti aplink žmogų pramonijos stebuklus, patalpinti pergalėtoją jo laimėjimų tarpan ir tarti jam: Padėjai savo užsitikėjimą šiuose išradiniuose, taigi mirsi tarp jų, mirsi ant jų, mirsi delei jų!

Praeituose amžiuose žmonija buvo prityrusi daugybę skirtinių nerimasčių, dabargi atjaučia apskritą nerimastį; beldžiasi judėsyje nepajiegdama nieko sutvarkyti. Nežiurint į visas pastangas lieka ta pati pasekmė: nuolat pasidaugina netvarka.

Praeituose laikuose žmogų sujudindavo tuli geiduliai, butent: meilė, neapykanta, pavydas, šykštumas; dabarties visuomenėje atsiradusi literatura liudija, kad sumišimas įsiskverbė į sielos gilumas ir padidino senesnės suirutės ištvirkimą. Be žinomų ir nežinomų geidulių matom grįžtant tą geidulį, kurio vardas krikščioniškiems amžiams buvo svetimas ir kurį stabmeldžiai vadindavo t a e d i u m v i t a e (gyvenimo atsibodėjimas). O šis t a e d i u m v i t a e ne kas kitas, kaip tik neišpasakomas Dievo reikalingumas.

Tame pat laike kada literatura dabartinės žmogaus sielos nerimastyje regi tik įrankį naujiems įspudžiams sužadinti, —visuomenė savo sujudimų tikrumu priparodė visą pikto baisumą.

Musų amžius ligšiol buvo žemės drebėjimų amžius. Šiuom laiku joks dalykas negali plėtotis vien tik savo pajiegomis; žinija paskendo materializme, dailė—realizme. Pasiekusi šią ribą dailė skaito savo žaizdas papuošalais, ir įgijusi karstą, mano turinti sostą.

Toji pat nuveikusi dailę liga įsiviešpatavo ir visuomenėje. Ji mano pastojusi daug tikresnė padėjus savo užsitikėjimą materijos dalykuose.

Realizmui užkariavus visuomenę civilizacija įpuolė į baisią bei niekingą utopiją: įsitikrino, kad išganymas randas industrijoj.

Pasinaudodamas materija vis naujiems siekiams dabarties žmogus tikėdavo, kad tarp tukstančių pavidalų, kuriuos ji įgauna, įgausianti irgi Išganytojaus pavidalą.

Skaitydavo svajotojais tuos, kurie kalbėdavo apie tikėjimą, viltį, meilę ir garbinimą; tikėdavo nebuvus praktikos žmogum tą kuris tarė: Jieškokite pirmiau Dievo viešpatystės ir jo teisybės, o viskas kita bus jums duota.

Užtatai dabarties žmogus priėjo ribą. Jis atmėtė tikrą laimę, kad turėtu jos panašybes.

Ansai „pozitiviškas" išmintingasis neįspėjo dar, kad nustojo srities, kuri yra pozitiviška. Savo išradiniais jis pasinaudojo, kad paskęsti utopijoj'. Jam įsigilinant į sapną, sapnų svajojimai rodydavosi vis daugiau tikėtinesni. Tolygiai kaip išviršinio gyvenimo papročiuose žmogus papratęs daryt iš nakties dieną, o iš dienos naktį, taip ir savo vidujiniame gyvenime stengdavos padaryt iš svajojimo tikrybę, o iš tikrybės svajojimą. Bet daiktų prigimtis pasipriešino šiam pakeitimui; svajojimas paliko svajojimas, o tikrybė paliko tikrybe.

Jezus Kristus paliko tuo kuo buvo: kampiniu pasaulio, bei pasaulių akmeniu. Pasiliko visuotinuoju reikalu. Žmonės nenori Jo, sako Jis esąs svajojimas, bet Jis yra tikrybė, ir joki reališka tvarka be Jo negali įvykti.

III.

Istorija pasakoja mums apie žmogaus pastangas įgyti išganymą be Dievo. Žmogus visuomet bandydavo išrasti savo kančias nutildančius vaistus. Jam velyk nutildantis vaistai, o ne gydantis, nes pirmuosius jisai pats išrado, o pastarieji paeina iš Dievo.

Dvasios dalykus palikdamas tiems, kuriuos pavadino svajotojais, žmogus užsidarė nuosavoj' srityj ir skaitydavo ją neužimama tvirtove. O šitos tvirtovės vardas—Babelio bokštas. Nesantaika užviešpatavo pačiame šios tvirtumos viduryje. Visuomenė savyje persiskyrusi pradėjo žlugti. Tiesa slėgdavo ją, o ne apšviesdavo, ir žmogus miršdavo jos nesuvokdamas. Miršdavo, o sunus varė tolyn tėvų darbą, palikdami Dievą moterims, o jieškodami išganymą patis savyje.

Retkarčiais atleistinai išteisindavo tuos, kurie jieškodavos gyvybės jos esmės šaltiniuose, pripažindavo svajotojams tulus proto ir širdies privalumus, į kuriuos laisvoj' valandoj' apsimokėtu atkreipti domą, bet nepoilgam grįždami prie rimtesniųjų minčių, grįždavo prie savo reikalų. Suteikęs jiems per tulą laiką pasilinksminimo ir užsiėmimo jų sumanymas ir-

davo, kaip kadaisiai jų tėvų sumanymas. Tolygiai kaip jų tėvai ir jie mirdavo nesusivokdami, o panašus į juos sunus stengdavos vėl ištobulint kokią nors mašiną, aiškindami nepavykimą industrijos jaunumu ir pradinių pastangų silpnumu. Ir žengdavo tolyn niekindami svajotojus, nešdami pagarbą industrijai.

Bet štai XIX šimtmetis mokyčiausias iš visų šimtmečių ir taip įsididinęs iš savo žinijos, prisipažįsta pats nežinąs ką padarius.

Iš atžvilgio industrijos veiklumo, iš atžvilgio materijos reikalų jis padarė viską, ką galėjo, net daugiau, kaip galėjo spėt, tečiaus nežino ką padarius, o papratęs didžiuotis viskuom, didžiuojasi savo sielvarta.

Ir ši sielvarta yra niekinga ir bevaisė.

IV.

Kadangi savo esybėje prispirta ir ištirta materija skelbia savo negalę, teliko tik vienintelis kelias, atsivertimo kelias.

Augščiausias dvasios reikalas, kuriuom yra tiesa ir teisybė, tampa augščiausias gyvenimo reikalas; visudidžiausias Kristaus reikalingumas iš samprotavimų srities nužengia į faktų sritį. Krikščionybė yra netik dorinė pasaulio butenybė, bet tapo ir materijinė jos butenybė; ji yra taip didi butenybė, kad ją drąsiai galima skaityti vienintele išganymo priemone. Pusįrankiai yra jau suvartoti, tiktai tiesa čia gal rasti savo pritaikinimą. Nesti dviejų kitokių Išganytojų. Šiam ir anam pasauliui yra tiktai vienas Išganytojas: Tasai, kurs devynioliką amžių atgal pratarė į Mortą ir Mariją.

Budamas ant tvirto sausžemio jurininkas įsigeria ir piktžodžiuoja; bet tulą dieną įeina į laivą, o atsisveikinimo valandoj jo žmona ar sesuo kabina jam ant kaklo Dievo Motinos paveikslėlį. Audrai kilus jurininkas atsimena apie jį. Audra savo baisiu balsu įtikrina jį, kaip toli gražu neužtektinas yra kapitono mokėjimas ir laivininkų vikrumas—ir laike laivo blaškymųsi jurininkų galvos nusilenkia maldoje.

Tarp materiališkiausių darbų iš visų materiališkiausias pavojus priminė jam daugiausiai dvasišką ir daugiausiai mystišką iš visų žmogaus reikalų: maldos reikalą. Prieš valandėlę gėręs ir piktžodžiavęs jurininkas pritaria daug mylių nuog jo esančiai įsigilinusiai maldoje karmelitei.

Šėlstantis materijos gaivalų narsumas įvėdė jį į dvasios valstybę, ir kas žino kokias joje augštybes yra jis pasiekęs;

gal but vienu ypu pralenkė jis tuos, kurie jį kadaisiai mokindavo, nes dažnai valandėlės pakanka už amžius. Vėjo švilpėsis baisus, laivas—menkutis, jurių—gilybės, o amžinybė—toli gražu nežinoma.

Tąjį dvasios reikalą, kursai jurininkams apsireiškia audroje, šiandien apreiškia visiems vis kas.

Unum est necessarium.

Vienintelis butinai reikalingas dalykas, vienintelis dalykas, kurio nenorėjote, vienintelis dalykas, kurį pripažinote nereikalingu ar juokingu,—tai yra dalykas, kurio visi daiktai troško kaipo savo pagrindo, kaipo savo sujungėjo, kaipo savo šviesos; kitaip viskas žus, o jųs mirsit.

Vertė *N.*

Ar katalikų universitetai stovi žemiau už pirmeiviškuosius?

Pirmeiviai norėtu pasisavinti mokslo monopolį ir todėl visaip stengiasi parodyti menkumą katalikiškųjų mokyklų. Bet gi faktai liudija visai ką kitą. Pavyzdžiu gali buti Belgija, kur yra vienas katalikiškas universitetas Louvain'e, du valdišku Gande ir Liege'e ir vienas (arba net ir du) laisvieji universitetai Brukselėje[1]). Belgijos valdžia skiria kasmet 14 stipendijų po 4000 fr. tiems iš gabiausiųjų studentų, kurie išlaikys prieš tam tikrą valdišką komisiją konkursą. Paskutinį metą buvo apgarsinta 17 premijų (kaikurios iš tų 17 premijų tapo padalintos į dvi dali), o iš jų 7 tapo pripažintos katalikiškojo Louvain'o studentams, kitos gi 10 teko kitiems 3 universitetams. O nuo 1890 iki 1910 stipendijos liko šitaip padalintos: 142 teko Louvain'ui; 100 gavo Gand'as su Liege'u ir tikt 48 premijos teteko pirmeiviškam Brukseliui. Taigi per 20 metų vienas katalikiškas universitetas Louvain'e gavo beveik tiek pat dovanų, kaip visi trįs kiti. Toks tai katalikų studentų „žemumas" palyginus su pirmeiviais.

Š.

---

[1]) Brukselėje yra taipogi tarptautiškas masonų ir socialistų universitetas, kurio nereikia painioti su „laisvuoju".

Gyvenimo įspudžiai.

Kad musų vienaminčiams ir vienamintėms butu galima kuoatviriau pasikalbėt ir pasitart apie visokius įvairių įvairiausius savo gyvenimo reikalus, „Ateityje“ bus visuomet tam tikras skyrius, kur jų balsams bus visuomet vieta. Kadangi „Ateities“ № 2 turėjo but visiškai suruoštas lyg tam laikui, kad № 1 tik ką margame svietelyje pasirodė, tai šį kartą turime tik vieną tokį G r i g o iš Kievo balsą, kviečiančio į darbą. Paklausykime jo.

„Atgijo musų katalikiškoji moksleivija, atbudo iš po ilgo miego, suprato kokiame pavojuje esanti. Pamatė ji, kaip sunku pavieniems asmenims orientuotis tarp įvairių įvairiausių šiandieninio gyvenimo srovių, kaip reikalinga yra organizuotis į kuopas ir kuopeles, kad pasekmingiau atliktu savo užduotį, nuosekliau vykdytu savo idėjas.

Dar dveji metai pilnai nepraėjo kaip musų katalikiškoji moksleivija pradėjo savo gyvenimą viešai, o pažvelgkime kaip ji jau yra susiorganizavusi ir kaip ji nuosekliai varo pradėtąjį darbą. Vilnius, Kaunas, Šiauliai, Peterburgas, Maskva, Ryga, Dorpatas, Kievas, Kazanius, Krakovas, Louvain'as, Friburg'as, Grugo (?), Halle, Münch.en'as, Rymas ir kiti miestai tai vis vietos, kur ne tik gyvuoja, bet ir veikia musų katalikiškoji moksleivija. Iš to vien tik galima džiaugtis ir gėrėtis. O tiems draugams, kurie ne vien tik metrikiniai katalikai, bet kuriems vienok dar stoka pylietiškos drąsos viešai pasirodyti krikščionimis-katalikais, kad priešingų pažiurų draugai nepasityčiotu iš jų pačių ir jų pažiurų—tiems draugams metas jau mesti nuog savęs kaukę ir viešai pasirodyt kuom esą... Taigi į darbą, broliai!“

Negalima nepagirt G. Grigo užkvietimo. Tik palytėjus pylietiškumą negalima nepaminėt, kad mes turime žengt daug pirmiau „p y l i e t i š k ų“ katalikų idėalo. Kitaip mes nieko negalėsime pasakyt, kuomet mums drėbs į akis pavyzdin, kad ir tokį priekaišą: „Žiurėkit! Aristokratiškoji ir buržuaziškoji Lietuvos jaunuomenė visko atsiliuobusi, persinervinusi ir atšipusi, netekusi jokio tikrai idėališko darbo ir neturėdama prie jo jiegų, griebėsi mysticizmu užpildyt vidujinį plikumą ir tuštumą, pradėjo svajot apie dangų ir laukt Atpirkėjo“. Tai kiekvienam iš musų reiktu atminti. Sekantį kartą tikimės išgirsti daug balsų apie musų reikalus. *Red.*

Ko trokšta lietuviai moksleiviai?

Gerai žinomas rusu istorikas Kariejevas, rašydamas apie Lenkiją, neveltui išsitarė, kad ji buvus „supuvusiu obuoliu ir todėl turėjus nukristi nuo medžio“.

Tą supuvimą matė jisai stokoje vienybės, stokoje sveiko savo valstijinės naudos supratimo: kiekvienas bajoras didžiunas skaitė save įrankiu karalystei valdyti; kiekvienas iš jų norėjo savo sanprotavimus užmesti netik savo kaimynams, bet ir valdžiai, t. y. senatui, seimui ir t. t.

Lietuvos praeitis žymiai skyriasi nuo lenkiškosios. Lietuvoj, nuo pat jos atsiradimo iki galui politiško jos gyvenimo randame stebėtiną vienybę: iš vieno lietuviai gynėsi nuo užpuolančių vokiečiu, kryžiuočiu, lenkų ir kitu priešų, jos didžiunai ir valdonai galvas guldė už Lietuvą ir karštai gynė jos teises nuo lenkų pasikėsinimų.

Perbėgę akimis musų istorijos lapus ir sulyginę anuos laikus su dabartiniais negalime nenusistebėti ir nepasakyti: „blogai yra“. Iš vienos pusės matos neva skaistesni ruožai: atgimė tauta, iškariavo sau spaudą, darbuojas daugelis prakilnių Lietuvos veikėjų kaip iš senesnės taip ir iš jaunesnės kartos. Visi supranta karščiausius tėvynės reikalus, visi skuba nors vieną prinešti plytą arba akmenį prie to naujo statomo kulturos rumo, bet.. deja, užmirštama kad „galybė tik ten, kur vienybė“; užmirštama, kad tokiame lavinime tautos, kokį dabar pradedame, jokio nesulauksim labo, jei, saugok Dieve, neparegėsim savo klaidos. Aiškiau sakant—atjaučiame vienybės stoką. Daugiausiai šiandien pradėjo darbuotis jaunuomenė, bet nenorinti gerai suprasti tikros dvasios ir tikrųjų savo brolių veikalų; ji svarsto juos ir supranta savotiškai, savo iškraipyta dvasia. Nenoriu čia užgauti to burelio jaunuomenės, kuriam vis-gi už jo darbą ir triusą ir nors savaip suprantamus jieškinius ir norus tebunie didžiausia garbė; noriu čia tik keliais žodžiais išreikšti daugumo jaunesniųjų lietuvių-moksleivių nuomonę. Gal kas pasakys kad toji nuomonė toli jau atsiliko nuo naujos šiandieninės gadynės? Apsiriksite, nes teisybė ir teisingieji reikalai niekados neatsimaino ir jų nei laikas, nei žilas plaukas ant galvos negali iškraipyti. Šiandiena visų akyse gema musų literatura, kiekvienas iš šiek tiek gabesnių griebiasi plunksnos, skuba prie to šaltinio, nešančio šviesą—bet ir čia užmirštama: „kur vienybė—ten galybė“. Be rašinėjimo, be daugelio gražių ir garsingų žodžių—visai maž ko kito joje terasi; o ypač nerasi joje tos brolišķos-lietuviškos meilės, kuri vienytu jaunučius tautinės dirvos darbininkus, ir duotu tautiečiui-moksleiviui gryną ir sveiką dvasišką peną. Iš kur atsirado tasai skaudus apsireiškimas? Visi juk gerai ir aiškiai žinome patįs ir kiti, kad darbininkai, kurie sustojo prie kulturos darbo, yra vien tik iš tų pačių sodiečių kilę, vien tik jų vargo vaisiais prasimokę ir išsilavinę—tat kodėl jų darbas nenaudingu pasirodo? Vienas tik galima atrasti atsakymas: t i k ė j i m o i r

meilės mums truksta. Nekarta galima šiais laikais išgirsti jaunikaitį-moksleivį kelias užbaigusį gimnazijos arba kitokios mokyklos kliasas su sarkastišku ant savo lupų nusišypsojimu išsireiškiantį apie savo tėvų, bočių ir prabočių tikėjimą, pasirodo ateistu bėsąs; bet kokie pamatai laiko tą jo ateizmo rumą? Ant kokių sanprotavimų pasiremdamas žeria jisai savo negacijas? Dažniausia jokių neturi pamatų—yra tai tik laiko balsas; tankiai taipogi tos negacijos užgimę širdyje gal ir po sunkių abejojimo valandų, vien negacijomis palieka dėl to, kad abejojąs nejieško tiesos, ir ganėdina savo dvasios reikalavimą skaitymu vien priešingu tikėjimui kningų, taip pat be jokių pamatų, vien tik ant tuščių hypotezių sustatytų. Iš čia ir kilsta tas sanprotavimų nevienodumas, iš čia ir gema ta kenkianti mums vienybės stoka.

Musų krašte, Lietuvoje, civilizacija pradėjo plėtotis, kaip ir kitur, draug su įvedimu krikščioniško tikėjimo; nuo tos naujos eros, kada į kasdienini ramų ir politišką musų gyvenimą tautos įvesta tapo ta stebėtinai gerai sutaisyta krikščioniško gyvenimo tvarka, tėmijome musų istorijoje ryšį, jungiantį visus tautos reikalus ir visų norus ir dvasias į vieną daiktą; jei paskui civilizacijos takais žengimas ir pakrypo į pusę daugumos musų didžiunų ir mažesniosios bajorijos, tat jau kaltybė tame pačių aplinkybių, mumis apsupusių. Tą tik noriu čia pasakyti, kad krikščioniškas tikėjimas sutvarkė viską, uždėjo apšvietimui stiprius pamatus, kurie tik dabar—karštai pradėjus darbuotis jaunai, tikėjimo nustojusiai kartai (tik žinoma ne visai), pradeda išpalengvo irti, plyšti...; rankos, kurias buvo sau padavę musų prabočiai persiskyrė; kiekvienas dirba kaip jam geriaus patinka sulig savo pažiurų bei svajonių, ir nenoromis manai žmogus, kai matai prieš save tą neramų darbštumą vien tautos materialiniam labui, sujungtą su nuožmia tarp lietuvių dvasine kova... Ir kur nuves ta kova? į kokią padangę? Ar neiširs tasai musų vežimas arba namas, kurį sutaisė amžiai? Į tuos kelis klausimus tegu sau atsako malonus skaitytojai, nes aš nenoriu buti pranašu. Baigdamas gi tą straipsneli tą tik tepasakysiu, jog Lietuva trokšte trokšta gryno ir gero peno: ji turi tikrą viltį paregėti savo jaunus sunus, sustujusius į vieną didelį ratą ir vargstančius jos labui; ji nenori ir negali regėti, kaip priešai varsto jos širdį, plėšdami iš tenai ir tikėjimą ir artimo meilę ir vienybę, kuria kitkart ji buvo didžiai pragarsėjusi. Ji laukia ir nori pamatyti savo jaunučius sunus, augštai iškėlusius vėliavą meilės ir vienybės ir einančius į kovą su neapykanta ir tamsybe.

P. Dirkis.

BIBLIOGRAFIJA IR KRITIKA.

Georges Dumesnil: **Les conceptions philosophiques perdurables.** Paris, G. Beauchesne, rue de Rennes 117; 6 fr.

Minėtojo veikalo autorius, Grenobles universiteto profesorius, stengiasi išparodyti didį klaidingumą dviejų prietarų, labai įsikerėjusių dabartiniame pasaulyje. Pirmasis prietaras—tai aklas įsitikrinimas, buk žmonija bepaliaubos žengia vis tolyn ir pirmyn, buk kiekviena nauja mintis—tai jau tikras išradimas mokslo srityje; išsižadėti senos pasaulėžvalgos ir jieškoti „naujo kelio“ ir naujo išrišimo,—buk tai vis tiek, ką ir daryti žingsnį pirmyn mokslo šakoje. Budamas puikiai apsipažinęs su filosofijos istorija, autorius aiškiai, kaip ant delno, parodo, kad žmonių mintis sukasi į ratą ir įvairiose epochose pasiduoda ar tai idėalizmo įtekmei, ar tai fenomenalizmo bei materializmo, ar tai ant galo eina viduriniu keliu, kurį praskynė žmonijai geniališkasis Aristotelis. Čia tai ir galima pritaikinti visiems žinomąjį išsitarimą: nihil novi sub sole, nes žmonija tikt atkartoja ir iš naujo prikelia senasias idėjas, kurios jau buvo atgyvenusios savo amžį. Šitie trįs svarbiausieji keliai, kuriais eina žmonijos mintis, jau buvo pasirodę ir praminti senobės graikų filosofų: Eleatų, Joniečių ir Aristotelio.

Antruoju labai išsiplatinusiu prietaru yra pozitivizmas, kurs plaukia nuosekliai iš Kanto filosofijos. Pozitivizmas—tai paskučiausis filosofiškos minties apsireiškimas ir, paviršutiniai žurint, išrodo turįs labai tvirtus pamatus, nes buk tai esąs konkluzija dabartinio gamtos mokslų stovio. Bet argi pozitivizmas yra tikriausiu filosofišku systematu vien tikt dėlto, kad jis pasirodė paskučiausiu ir neseniai pas mus apsigyveno? Autorius čia stengiasi išparodyti visą pozitivizmo klaidingumą ir pataria pozitivistams dapildyti savo filosofišką systematą, priimant ar tai Aristotelio realizmą, ar tai Descartes'o spiritualizmą. Pats gi šio veikalo autorius, matomai, yra Descartes'o pa-

sekėjas ir čia tai jieško svarbiausių filosofijos klausimų išrišimo.

Nors negalime sutikti su šia paskutine autoriaus nuomone, mes visgi pripažįstame labai didelę vertę jo veikalui, tuom labiau, kad autorius stengiasi išdėstyti savo mintis aiškia ir legvai suprantama kalba.

Ž.

J. Delvoré: **Rationalisme et tradition.** Recherches des conditions d'efficacité d'une morale laique Bibliotèque contemporaine. Paris. Alcan. 2.50 fr.

Kilus reakcijai prieš krikščionybę, daugelyje vietų tapo tikėjimo išguldymas išmestas iš gimnazijų, o jo vietą užėmė „laisvoji etika ir dora", nesuvaržyta jokiais dogmatais. Autorius šio veikalėlio stato aiškiai klausimą: ar laisvoji etika gali pasekmingai sutvarkyti ir suvaldyti žmogaus valią ir ją apsaugoti nuo iškrypimo iš doros kelio? Jei ji yra bejiegė dabartiniame gyvenime, argi nėra vertesne tradicijinė etika?

Norint atsakyti į šiuodu spirginančiu klausimu, autorius analyzuoja du dabartiniu etikos systematu: laisvąją etiką iš vienos pusės, ir krikščioniškąją dorą — iš antros; jis lygina tarp savęs šituodu systematu ir, remdamasi žmogaus psychologijos dėsniais, faktais ir prityrimais, parodo, ant kiek tai žemiaus stovi „laisvoji" etika už tradicijinę arba krikščioniškąją, ir kaip neprigulmingoji etika yra menka jiega ir atspirtis prieš nesuvaldomuosius žmonių geidulius. Verta yra aiškiau susipažinti su šiom veikalėliu.

S.

JAUNIMO LAIKRAŠČIŲ PERŽVALGA.

„AUŠRINĖ“ № 1 (8). Metams suėjus. (Visa jaunuomenė su visais savo troškimais ir svajonėmis, su visomis savomis jiegomis ir ydomis apsireiškė laike pereitų metų „Aušrinėje“. Tie metai nenuėjo vėjais, jie paliko gilią pėdsaką lietuviškos moksleivijos gyvenime). *Antanas Jaroševičius*: Svarbumas moksleiviams ekskursijų. (Lietuviai moksleiviai darydami ekskursijas privalo jas daryti po savo tėviškę, kad geriaus ją pažintu. Norint-gi ekskursijas atlikti palei pirmiaus išsidirbtą planą, dar prieš kelionę reikia su kuom nors susirašyti, kur žadama apsistoti; keliauti geriau 3—4 žmonėms, ir jie tur elgtis padoriai, kad paliktu gerus įspudžius. Ekskursantai tur rinkti nykstančią Lietuvos dailę, dainas, patarles ir t. p.). *A. Satnigas*: Alkoolizmo klausimas pas lietuvius-mokinius. (Vienodas, monotoniškas mokiuio gyvenimas verčia jį prie visokių pasilinksminimų, kurių tarpe labiausiai prasiplatinęs girtuokliavimas. Vidutinės mokyklos moksleivis geria, kad neatsiliktu nuo savo draugų, kad valandai užmirštu savo vargelius; studentai-gi geria jau iš papratimo. Butu laikas mesti į šalį tą paprotį). *R. Bytautas*. Ar-gi? (Atsakas į Pr. Dovydaičio straipsnį „Tikėjimo elementas žmogaus gyvenime“ tilpusį 6 „Aušrinės“ №. Autorius stengias apginti materializmą). *Sim. Jan.*: Į draugus farmaceutus. (Jau metai, kaip eina „Aušrinė“, o farmaceutai tuom tarpu nieko apie save joje nerašė. Draugijų labai mažai, jie yra išnaudojami per savo ponus. Taigi stengkimės pasiekti kuoaugščiausį išsilavinimo ir kultūriškumo laipsnį). *Visuomis*: Utopiškas sumanymas. (Autorius sakos besimokindamas Peterburgo realinėj mokykloj buvęs sumanęs leisti laikraštėlį paveštą moksleivijos reikalams „Aušrelė“. Bet kaipo vienas negalėjęs savo sumanymo įvykdinti). *J. Marcinkus*: Maskvos Lietuvių Studentų Draugija 1909—10 mokslo m. (Draugijoje buvo 40 sąnarių; visuotinų susirinkimų padaryta 8; apyvarta siekė 392 r 53 kap.; pelno kasoj likosi 74 rub. 32 kap. Buvo paskaitos išsidirbimui bendros pasaulėžiuros, kad ateityje ji vadovautu gyvenime). *Paramos Valdyba*: „Parama“ 1910 metais. (Prie „Paramos“ priguli 17 žmonių, o 15 pasižadėjo. Apyvarta siekė 841 kr. 20 hel.; suteikta informacijos 8 žmonėms. Valdybon pateko tie patis). Spauda ir moksleivija („Visuomenės“ 7 — S № buvo tilpęs straipsnis p. Analfabeto „Visuomenės istorijos mokslas ir studentija“. Jame ragiuama studentija užsiimti tyrinėjimu savo tėvynės).

„JAUNIMAS“ (Vasaris 1911 m.). *Vydunas*: Tėvynės didybė. („Kiekvienam Tėvynės vaikui turėtu rupėti tikroji Tėvynės didybė, butent pavienių žmonių prakilnumas, jų dora, jų stengimasis dorai gyventi, jų galia dvasiškam ir pagaliaus materialiniam tautos labui didinti“. Kiekvienam reik „rupintis tikraja Tėvynės didybe“, todėl visa „kas teisu, malonu, gražu, reik tyliai, su pasišventimu ir nuolatinai, be plepėjimo apie tai, savo širdyje auginti“. Tuomet „Tėvynės didybė tarps“). *Vds.*: Tautiniai lietuvių gyvybės žie-

dlai. („Reikia“ jie „gaivinti“. Bet kaip?—... „Suprasime, atsimindami, kas tie žiedai“. O tie žiedai tai: „Lietuvių išminties, grožybės ir doros apsireiškimai,... jie suglausti raštuose, poėzijos-dailės veikaluose“, k. a.: lietuvių dailininkų tvariniuose, praeitų metų Mokslo Dr. leidinyje „Liet. Tauta“, Sasnausko „Lietuviškoji muzika“, Vyduno kningoj „Musų uždavinys“). *Ruta*: Apie moteriškus drobinius. (Seniaus moteris nedarkydavo savo kuno visokiais persmaugimais. Vėliaus Europos moteris, ypač paryžietės, ėmė save varžyti „korsetais“, mat busią laibesnės, taigi dailesnės. Madas bevaikant, priėjo prie to, jog aptaisymui liemens karpydavo audeklą į 16—18 sklypelių. Pagaliaus, Dr. A. Jolles'ui patariant, p-lė H. Buschman sumanė rubą iš dviejų dalių sudėta. Berline daug esą moterų, devinčių tokius rubus, neatsižiurint į jokias „madas“. „Matyti, kad žmonės pradeda ir devėjime laisvesniais pastot“). *Vds.*: Žmogaus sveikata ir lova. Nuolatiniam kuno atsinaujinimui reikalingas jo „išgaravimas“. Tam reikalinga šiluma. „Todėl lova turėtu buti, kad joje žmogaus kunas pasiliktu nuolatai smagioj šilumoj“. Patalai tur but dažnai vėdinami ir švarus). *Vds.*: Apžvalga. (Labai ypatingi šių dienų žmogaus darbai. Ne vien „garlaiviais, traukiniais, automobiliais keliauja po visą pasaulį, bet paskutiniais metais pasisekė pasidaryti tokių padargų, kuriais žmogus ore gali skraidyti. Kitas ypatingas žmonių darbas paskutinių metų—bevielis telegrafas ir telefonas. Žymiai keičiasi ir draugijinis žmonių gyvenimas... Išlengvo bus taip, jog tik toks žmogus turės įtekmę į kitus ir tuomi juos tarytum valdys, kurs bus doriškai ir dvasiškai žymiai iš kitų iškilęs. Pažvelgus į lietuvių (ypač Prusų Lietuvos) gyvenimą išrodo, lyg lietuviai kokiame užuksmyje gyvena. Kuomet lietuvis nor iškopti iš paprasčiausio gyvenimo stovio, jam rodos reikalinga esą išeiti iš lietuviško gyvenimo). *Vds.*: Pasikalbėjimai. (Atsakymai į įvairius užklausimus, k. a.: *Jaunučiui* į klausimą: „Kas mums lietuviams dabar daryti reikalingiausia“; *Mažučiui* į kl.: „Kokį laikraštį mums reikėtu skaityti; *Jurui* į kl.: „Kaip raštų skaitymas gali derėti geram ir blogam“; *Ragainiškei* į kl.: kaip išmokti geriau lietuviškai“; *Kret Nabagėliui* į kl.: „kodėl tuli žmonės, nors ir yra meilingi, širdingi, tečiaus nedailus išveizdi, pav. Sokrates). Trumpas lietuviškai-vokiškas „Žodynėlis“.

„DER AKADEMIKER“. № 3. *Fürst Alois von Löwenstein*: Student und Mission. (Įžanginė kalba per pirmąjį Misijų ratelio susirinkimą. Kalbėtojas kalba karštai, iš įsitikrinimo. Visą krikščionystės gyvavimo laiką padalinęs į keturis periodus— 1) iki viduramžiui, 2) viduramžis, 3) Amerikos atradimas ir 4) musų laikai—perkrato kiekvieną iš jų atsižiurėdamos į krikščionystės įvairiais laikais platinimo budus. Šiandiena tuos geriausius budus žmonija turinti savo rankose, darbo dirva esanti begalo plati ir sužėlusi; neišnaudojimas to viso butu, girdi, niekuo neišaiškinamu apsireiškimu). *J. Martellus*: Wilhelm-Wunds Willenstheorie. (Įžangą į šį straipsnį cf. № 7—9—1910 m.: Schopenhauerio voluntarizmas. Šiuo žygiu laikraštis paduoda analyzę ir kritiką žinomos ir dabar Wundto valios teorijos). *J. St.*: Die Unmöglichkeit der Socialismus. („Der Socialismus ist nicht die Erlöser, sondern der Verderber der Menschheit etc. tą seną giesmelę užtraukia autorius, pradėdamas tą jau apsvarstytą dalyką peržiurinėti. Kritikuoja ortodoksų socialistų systemos pamatus). *Hans Lechner*: Nach Jahren. (Eilės). *Dr. Walter Roth*. Der Christustypus. (Neseniai p. Roth'as, žinomas archaiologas ir bažnytinės dailės žinovas, išleido savo veikalą „Christus“, kuriame perbėgdamas 19 šimtmečių pažymi kiekvienam amžiui ypatingą

Viešpaties Kristaus dailėje išreiškimo budą). Universitätsstudium in Deutschland im Wintersemester (1910/11 žinios). Sociale Studentenpoesie.—Bücherschau. № 4. *Fürst Alois von Löwenstein.* Student und Mission. (Užbaiga. Studentai katalikai neturį likties misijų darbe nuo kitų luomų žmonių: esą jauni, karšti, energijos pilni, reikią tiktai patį dalyką perprasti). *J. Heiler*: Religiös-wissenschaftliche Vorträge für Akademiker. (Studentas norėdamas studijuojamąjį dalyką pažinti negalįs pasikakinti tuo, ką girdi nuo profesoriaus. Be to jis butinai turi visas smulkmenas jau savitarpiniuose su draugais ginčuose ir paskaitose permąstyti — kitaip gyvenime tie aktuališki klausimai busią jam sunkiau sukramtyti). *J. Kuehnel*: Muse. (Dantės „Dieviškosios komedijos" vertė palyginus ją su kitais poėzijos tvariniais). *Dr. Walter Roth*: Der Christustypus, (Kristaus paveikslai ir apskritai kaipo idėalo įvaizdinimo budai pas pirmuosius krikščionis ir vėlesniais laikais. Italų mokintuvė — Fra Angelico. Botticelli, Michelangelo etc. jos ypatybės. Vokiečių ir francuzų jau paskesniųjų laikų tame dalyke žymės ir skirtas). *Adam Otto*: Der Mutte-Lied. (Eilės). *H. R.* Zum Dekret über die Kinderkommunion. *Franz Brors*: Im Kaisertal. (Feljetonas). Akademische Rundschau. Abschiedskommers zu Ehren Professor Dr. Faulhabers. — Sociale Ferien vererniigungen an kleineren Orten. — Büchereintauf.

AUKOS.

J. M. P. D. paaukojo „Ateities" reikalams — 20 k.
A. D. . . . . 1 r. —

REDAKCIJOS ATSAKAI.

P. M. G.: „Ateityje" užimtu perdaug vietos. Įdėsime 52 „Draugijos" n-rin.

P. K. B.: Ačiu, pasistengsime sunaudoti. Tik susimildamas neimk pavyzdžio iš dekadentų — nevartok tuščių eilučių vien taškeliais teužpildytųjų. Gailu vietos.

P. Rankai: Gavome — ačiu.

Spaudos klaidos „Ateities" № 1.

	atspausta:	*reikia skaityti:*
8 psl. eil. 5 iš virš.	dieviškai-žmogiškas J. Kr. asmuo —	dieviškas J. Kr. asmuo.
8 psl. eil. 5 nuo apač.	dieviškai-žmogišką asmenį —	dievišką asmenį.